

ศิลปะแห่งการใช้สติ

ในทุกกรณี

พุทธทาสภิกขุ

บรรยายเมื่อวันเสาร์ที่ ๑๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๓
ณ ลานหินโค้ง สวนโมกขพลาราม อ.ไชยา จ.สุราษฎร์ธานี

คำนำ สำนักพิมพ์

ในวาระครบรอบ ๑๐๐ ปีชาตกาลของท่านพุทธทาสภิกขุในวันที่ ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๕๙ นี้ ประกอบกับการที่ท่านได้รับการยกย่องให้เป็นบุคคลสำคัญของโลก จากองค์การศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือยูเนสโก ประจำปี ๒๕๕๙ – ๒๕๕๐ ณ กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส เมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๕๘ ที่ผ่านมา หลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงได้จัดทำกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อเชิดชูเกียรติคุณท่าน

สำนักพิมพ์สุภาพใจ ได้จัดทำหนังสือในวาระพิเศษขึ้นในโครงการที่ว่า **พุทธทาส ๑๐๐ ปี หนังสือดี ๑๐๐ เล่ม** ภายใต้โครงการ “๑๐๐ ปีชาตกาล สืบสานปณิธานพุทธทาส” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงความกตัญญูกตเวทิตา และถวายเป็นอาจริยบูชา รวมทั้งเป็นการเผยแพร่หลักคำสอนของท่านให้กว้างไกลมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังได้คัดสรรหนังสือที่มีเนื้อหาสาระสำคัญ โดดเด่น เข้าใจง่าย และเป็นหลักธรรมพื้นฐาน ที่เหมาะสำหรับจะนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี

ศิลปะแห่งการใช้สติในทุกกรณี เป็นหนังสือดี ๑ ใน ๑๐๐ เล่ม จัดอยู่ในชุด **ธรรมะรักษาใจ** ซึ่งชุดนี้ประกอบด้วยหนังสือ ศาสนาคือ โรงพยาบาลโลก, ธรรมะคือโอสถสำหรับโลก, ยาระงับสรรพโรค, ความสุขในทุกอิริยาบถ และธรรมะ ๔ เกล

ศิลปะแห่งการใช้สติในทุกกรณี เป็นวิธีการดำเนินชีวิตอย่างมีศิลปะและงดงาม ๙ ขั้นตอน เริ่มตั้งแต่ธรรมะขั้นพื้นฐานสำหรับสามัญชนทั่วไป ได้แก่ การละเว้นจากอบายมุข การประกอบอาชีพที่สุจริต จนถึงธรรมะขั้นสูงสุด คือความไม่ยึดมั่นถือมั่น ซึ่งแต่ละขั้นตอนจะมีสติเป็นตัวควบคุมพฤติกรรมต่าง ๆ ของชีวิตให้ดำเนินไปอย่างถูกต้อง เหมาะสมและงดงาม อันเป็นผลสะท้อนออกมาจากจิตใจที่งดงามด้วยธรรมะอย่างแท้จริง

ความงามในภายนอก ทุกวันนี้เห็นว่า มีเทคโนโลยีที่เจริญจนสามารถจะสร้างเสริมเติมแต่งได้แทบทุกอย่าง จนบางครั้งทำให้เราหลงลืมสติ ละเลยความงามทางด้านจิตใจไป ฉะนั้นเราควรหันมาสนใจความงามทางด้านจิตใจกันให้มากขึ้น เมื่อจิตใจงดงามแล้ว ทุกสิ่งทุกอย่างก็จะงดงามไปด้วย

สำนักพิมพ์สุภาพใจ

สารบัญ

ศิลปะแห่งการใช้สติในทุกกรณี ๑

ความหมายอันถูกต้องของคำว่า ศิลปะ ๑

วิธีสร้างความงาม ๖

ศิลปะแห่งการใช้สติ

ในทุกกรณี

ท่านสาร์ชน ผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย,

การบรรยายประจำวันเสาร์แห่งภาควิสาขุชาในวันนี้ อาตมาก็ยังคงกล่าวโดยหัวข้อใหญ่เรื่อง **ปรมัตถ-ศิลปะแห่งการครองชีวิต** ต่อไปตามเดิม แต่จะได้กล่าวโดยหัวข้อย่อยเฉพาะในวันนี้ว่า **ศิลปะแห่งการใช้สติในทุกกรณี**

ความหมายอันถูกต้องของคำว่า “ศิลปะ”

ขอให้ท่านทำความเข้าใจ ในความมุ่งหมายของการบรรยายนี้ให้ถูกต้อง เพราะมีความกำกวมบางอย่างที่อาจจะเข้าใจผิดได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ก็คือคำว่า **“ศิลปะ”** นั้นเอง ในภาษาไทย คำนี้มันกำกวม ไม่ใช่รัตนกุม เพราะไม่มีคำรัตนกุม อาตมาจึงต้องจำกัดความของคำว่า **“ศิลปะ”** ให้เป็นที่แน่นอน อย่าให้กำกวมมากเกินไป ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในครั้งก่อน ๆ ว่า **“ศิลปะ”** นั้น ความหมายสำคัญอยู่ที่ **ความงาม** แล้วก็ **ความเป็นสิ่งที่ต้องใช้ฝีมือ คือ ทำยาก** แล้วก็ให้สำเร็จประโยชน์จนถึงที่สุดในความมุ่งหมายแห่งเรื่องนั้น ๆ คำว่า **“ศิลปะ”** บริสุทธิ์ต้องเป็นอย่างนี้

แต่เดี๋ยวนี้ในภาษาไทย คำว่า ศิลปะนี้ เขาไปใช้ในความหมายหลอกลวงก็ได้ คือโกงเป็นเพียงศิลปะไม่ใช่ของจริง นี่เพราะภาษามันกำกวม ศิลปะโกง ศิลปะทำปลอม ศิลปะผิदनัน มันเป็นศิลปะเทียม หรือจะต้องเรียกว่า เทียมศิลปะ ไม่ใช่ศิลปะ มันเป็นของทำขึ้นเพื่อเทียมศิลปะ หลอกตาว่างาม ว่ายาก ว่าประณีต ว่ามีประโยชน์

เพราะฉะนั้น ขอให้ท่านเอาความหมายให้ถูกต้อง ถ้าเป็นภาษาอังกฤษมันง่าย เพราะมันจำกัดไว้ชัด คำว่า art แปลว่า **ศิลปะที่มีความหมายดี คือ มีความงาม มีความยาก และมีประโยชน์** ถ้า **เทียมศิลปะ** นั้น เขามีคำว่า artificial ถ้า artificial นั้นคือเทียมศิลปะ ทำเทียมศิลปะ ไม่ใช่ศิลปะ นี่ถ้ามันเป็น **ศิลปะสูงสุด** ถึงขนาดสูงสุด เขาก็มีคำว่า artistic นี้ **ถึงขนาดแห่งความมีศิลปะ คือมันสูงสุด**

เมื่อเขามีคำจำกัดตายตัวกันอยู่อย่างนั้น มันไม่ปนกัน ภาษาไทยเราอะไรก็ศิลปะ อะไรก็ศิลปะ แล้วเปิดไว้กว้าง คือจริงก็ได้ ปลอมก็ได้ แล้วโดยมากเดี๋ยวนี้คนมักจะมองไปในทางที่ว่ามันเป็นของปลอม คือเทียมศิลปะ

ขอให้เข้าใจเสียใหม่ว่า คำว่า **ศิลปะ** นี้ ไม่ใช่เรื่องหลอกเรื่องลวง เรื่องตบตา เรื่องคดโกง เรื่องปลอมเทียมอะไร มันให้สำเร็จประโยชน์ แต่มันยิ่งกว่าธรรมดา คือต้อง **งาม** ด้วย ถ้าเราเอากันตามธรรมดา ไม่ต้องการความงามก็ได้ และถ้าเป็นศิลปะจริง มันต้องประณีตละเอียดและทำยากยิ่งด้วย เราก็เลยมีปัญหา เช่นว่า จะทำไม้ตบั้งปลา เดียวก็จะเอากระดาษทรายมาขัดเพื่อทำให้มันงาม ให้มันเป็นศิลปะ อย่างนี้มันก็บ้า เพราะว่ามันไม่ใช่เรื่องที่ต้องทำถึงขนาดนั้น ถ้าศิลปะที่ทำไม้ตบั้งปลา มันก็ผ่าออกมาพอให้บั้งปลาได้ มันก็เป็นศิลปะพออยู่ตัวแล้ว ไม่ต้องเอากระดาษทรายขัด หรือไม่ต้องเอาน้ำมันทา

ฉะนั้น ขอให้จำกัดขอบเขตแห่งความหมายของคำว่า **ศิลปะ** ไว้ให้พอดี ๆ หรือว่าเรามองกันในแง่ **ธรรมดา ๆ** ก็ให้เห็นว่า มันมีความงามชนิดที่**ทำความพอใจ** ไม่ต้องเป็นไปในทางรูปร่างสีล้นอะไรนัก แต่มันทำความพอใจ ทำความสำเร็จประโยชน์แล้วก็ทำด้วยฝีมือ

ยกตัวอย่างเช่นว่า ศิลปะการทำพาน การทำพานนี้ เดียวนี้ไม่เป็นเรื่องของหมอเสียแล้ว แต่กลายเป็นเรื่องของศิลปินเสียแล้ว เพราะว่าทำพานนั้นต้องทำให้ดีถึงขนาดที่เรียกว่าไม่เจ็บเลย ไม่เป็นอันตราย นั้นแน่นอน แล้วยังต้องทำให้ไม่เจ็บ จนเด็ก ๆ ก็ไม่ต้องร้องไห้ ฉะนั้นการทำพานนั้น ก็เลยกลายเป็นศิลปะ เลยไปกว่าเป็นเรื่องของหมอ ล้วน ๆ ฉะนั้นแทนที่จะเรียกหมอพาน ก็กลายเป็นเรียกว่า **ทันตศิลปิน** ไปเสียโน่น

นี่เราก็ดูเถอะว่า อะไรเป็นศิลปะอย่างยิ่ง? อาตมาก็จะระบุไปยังสิ่งที่เรียกว่า ธรรมะ หรือพระธรรม **พระธรรมนี้งามอย่างยิ่ง** มีแต่คนโง่เท่านั้นแหละ หรือจะอยู่ในพุทธบริษัทเราก็ได้ ที่ไม่มองเห็นว่าพระธรรมเป็นของงาม เพราะคนมีหัวใจหยาบ กระด้าง ต่ำ มาแต่กำเนิด คนชนิดนี้แม้จะมาเป็นพระเป็นเณรแล้วก็ยังไม่เห็นว่าพระธรรมเป็นของงามเพราะไม่มีหัวศิลปะเอาเสียเลย

ที่พระพุทธเจ้าท่านตรัสว่า **“พระธรรมงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในเบื้องปลาย”** ไม่มีความหมายสำหรับคนชนิดนี้ แต่ถ้าว่า เขามีสติปัญญาเต็มตามความหมายของคำว่า พุทธบริษัทคือกลุ่มชนผู้มีความรู้ ความตื่น ความเบิกบาน พระธรรมก็จะมีความหมายไปในทางความงาม **ยิ่งกว่าสิ่งใด ขอให้สนใจหน่อยว่า ยิ่งกว่าสิ่งใด ไม่มีอะไรจะดงามเท่ากับพระธรรม** หรือความมีพระธรรม เดียวกันจะได้ดูกันเป็นเรื่อง ๆ ไปว่างามอย่างไร

ที่นี้ นอกจากงามแล้ว **พระธรรมเป็นของละเอียดอ่อน** ต้องทำอย่างมีฝีมือไม่ลายมือ เช่นว่า จะทำสมาธิ บังคับจิตให้ได้ อย่างนี้มันต้องละเอียดอ่อน ต้องมีฝีมือยิ่งกว่าหมอฟัน หรือทันตศิลปินเป็นอันมาก เพราะว่ามันเป็นเรื่องทางจิตใจ มันละเอียดอ่อนกว่าเรื่องทางวัตถุ

ที่ว่า “สำเร็จประโยชน์” นี้ **สำเร็จประโยชน์ยิ่งกว่าสิ่งใด** บรรดาสิ่งที่ทำให้สำเร็จประโยชน์แก่มนุษย์เราแล้ว ไม่มีสิ่งใดที่จะให้สำเร็จประโยชน์มากเท่าธรรมะหรือพระธรรม ดังนั้น พระธรรมจึงมีความงาม มีความละเอียดอ่อนในการประพฤติ และมีความสำเร็จประโยชน์สูงสุด พระธรรมก็คือศิลปะ ศิลปะแท้จริงก็คือพระธรรม เราจักกับพระธรรมกันในเรื่องนี้หรือเปล่า?

ที่แล้ว ๆ มากี่สนใจกันแต่เรื่องว่ามีประโยชน์ดับทุกข์ได้ แต่ไม่ค่อยคำนึงถึงความงาม ดังนั้น มันจึงโง่และไม่คำนึงถึงความละเอียดอ่อน ดังนั้นจึงทำไม่ได้ ปฏิบัติไม่ได้ เพราะจะทำหายาบ ๆ มีนิสัยทำหายาบ ๆ หัวดี ๆ มาตั้งแต่เกิด มันก็มาทำกันไม่ได้กับพระธรรม แล้วก็ไม่รู้จักร่มุ่หมายความงามด้วย มันก็เข้ารูปกันยาก มันไม่เข้ารูป มันไม่ถูกฝาถูกตัวกันอย่างนี้ ธรรมะก็ไม่สำเร็จประโยชน์แก่บุคคลชนิดนี้ ซึ่งไม่มีความรู้ความเข้าใจหรือความพอใจในสิ่งที่เรียกว่า ศิลปะ เมื่อพระธรรมเป็นศิลปะอย่างเต็มตัว คนที่ไม่รู้เรื่องศิลปะมันก็รู้เรื่องพระธรรมไม่ได้ ฉะนั้นขอให้สนใจคำว่า ศิลปะกันให้ถูกต้องและเต็มที่

เดี๋ยวนี้เอาตมาแย้งเดิมคำว่า ปรมาตถะ เข้าไปข้างหน้าด้วย เป็น **ปรมาตถศิลปะ ก็คือ ศิลปะที่มีความหมายอย่างยิ่ง มีประโยชน์อย่างยิ่ง คือยิ่งถึงที่สุด** แล้วก็ระบุเฉพาะในด้านที่เกี่ยวกับการครองชีวิต ไม่ใช่เรื่องการขีดเขียน การระบายสี การตกแต่ง การกระทำอย่างวัตถุภายนอก เดี่ยวนี้เป็นเรื่องในจิตใจ ในภายใน

นี่สรุปความว่า **ถ้าไม่งาม ก็ไม่ใช่ศิลปะ** แม้จะมีประโยชน์อย่างไร ก็ไม่ใช่ศิลปะ ต้องงามจึงจะเป็นศิลปะ เพราะว่าใจความสำคัญมันจะอยู่ที่นั่น คำว่า “งดงาม” มันหมายถึงค่าที่เป็นไปในทางความสุขด้วยเหมือนกัน เพราะว่าสิ่งใดงามย่อมทำความพอใจ สบายใจให้แก่บุคคลนั้น ๆ เพราะว่ามันจะเป็นสัญชาตญาณก็ได้

เอาตมาคาดคะเนเอาว่า ความรู้สึกว่างาม และเป็นสุขนี้ มันเป็นสัญชาตญาณ โดยไม่ต้องมาศึกษาอะไรกันอีก แม้แต่สัตว์เดรัจฉานมันยังรู้จักชอบงาม เมื่อได้สถานที่ที่งดงาม มันก็โลดเต้นกันใหญ่ แม้แต่ไก่ที่ได้ที่ที่สะดวกสบาย งดงาม มันก็คิกคะนองกันใหญ่ บินขึ้นบินลง ชันแล้วชันอีก เรียกว่า **ความงามทางจิตใจนี่มันเป็นสิ่งที่ต้องการของจิตใจ** ถ้าได้มากก็เป็นเรื่องประเล้าประโลมใจที่ดีมีประโยชน์

จิตใจของคนเราต้องการสิ่งประเล้าประโลมใจ นี่ขาดไม่ได้ ถ้าขาดแล้วมันเหงา มันไม่สมบูรณ์ คือมันไม่มีความสุขนั่นเอง มันต้องมีสิ่งประเล้าประโลมใจ ทีนี้คนโง่เขาก็ไปเอาอบายมุข ดื่มน้ำเมา เล่นมหรสพอะไรกันไปตามเรื่องที่เป็นสิ่งประเล้าประโลมใจ มันก็ประเล้าประโลมไปตามแบบนั้น ผลที่ได้มันก็ไม่ใช่ความสุข เพราะมันประเล้าประโลมใจไปในทางชั่วให้มันสงบไม่ลง

ที่นี้พุทธบริษัทเรา ต้องการความงามอย่างแท้จริงมาเป็นเครื่อง
ประเล้าประโลมใจ เช่น คุณค่าของพระธรรมที่มีความงามในทางศิลปะอย่าง
กล่าวแล้ว มาเป็นสิ่งประเล้าประโลมใจ **พุทธบริษัทจึงสบายใจ สงบสุขอยู่ได้
ด้วยธรรมะ** โดยไม่ต้องไปดูหนังดูละคร ไม่ต้องกินเหล้าเมายา ไม่ต้องลุกขึ้น

เดินรำ หรือไม่ต้องทำอะไรอย่างทิวไรขาพาไป เหมือนคนส่วนมากในโลก

นี่เป็นการชี้ให้เห็นในแง่ที่ว่า **ชีวิตมันต้องการสิ่งประเล้าประโลมใจในทางความงาม แล้วความงามนั้นต้อง
เป็นไปในทางที่ถูกต้อง คือเป็นไปเพื่อความสงบสุข** ถ้ามันประเล้าประโลมใจไปในทางให้ฟุ้งซ่าน ให้กำเริบแล้วมัน
ก็ผิด คือมันได้ผลไปในทางยุ่งยากลำบากไม่มีความสงบ ฉะนั้น ความสงบนั้นแหละกลับเป็นความงาม เราดูคนที่
มีความสงบเสียงมเรา รู้สึกว่างาม คนที่แต่งเนื้อแต่งตัวสวย หากความสงบเสียงมไม่ได้ เราก็ดูเป็นคนบ้าหรือคนที่ไม่น่า
ไว้ใจ นี่เป็นเรื่องของธรรมชาติแท้ ๆ

ถ้ามีความผิดพลาดอย่างไร ๆ ที่เรียกว่าเป็นบาป เป็นอกุศลปรากฏอยู่ **พุทธบริษัทก็จะเห็นว่ามันไม่งาม**
แต่คนโง่ปูดุชคนธรรมดาสามัญอาจจะเห็นเป็นงามไปก็ได้ เดียวนี้เราเอาพุทธบริษัทเป็นหลักกันดีกว่า อะไร
ผิดพลาดไม่ถูกต้อง หรือเป็นกิเลส นี่มันไม่งาม ต่อเมื่อมันตรงกันข้าม คือเมื่อไม่มีกิเลส มันมีความถูกต้อง เราก็
เห็นว่ามันงาม หรือมันมีศิลปะ เมื่อเวลามีกิเลสก็คือไม่มีศิลปะเพราะไม่มีความงาม เมื่อเวลาไม่มีกิเลสมันก็มีศิลปะ
เพราะว่ามันงาม

นี่งามในทางธรรมเป็นอย่างนี้ ไม่ใช่งามทางวัตถุรูปร่างภายนอก หรืองามเพราะกิเลสชวนให้เห็นว่างาม นี่
เราต้องการ **ความงามที่แท้จริง คือธรรมะ** ธรรมะคือความงาม ความงาม คือธรรมะ เราต้องมีวิธีการที่จะกระทำให้
ได้ตามนั้น ความไม่มีกิเลสเป็นความงาม การทำให้ไม่มีกิเลสก็เป็นศิลปะ วิธีที่จะทำให้ไม่มีกิเลส มันเป็นศิลปะ
เพราะว่ามันทำยาก และมันมีความงามอยู่ในตัวมันเอง ฉะนั้นเราจึงหลีกเลี่ยงที่เรียกว่าศิลปะนี้ไม่พ้น ไม่ว่าจะ
รู้สึกตัวหรือไม่รู้สึกตัว

เราไม่รู้สึกตัว เราก็ไม่สนใจกับสิ่งที่เรียกว่าศิลปะอย่างที่ท่านทั้งหลายโดยมากก็เป็นอย่างนั้น ยกเอาเรื่อง
ของศิลปะไว้เป็นเรื่องหลอกหลวง เป็นเรื่องหลอกคนเอาสตางค์ เป็นอย่างนั้นไปเสีย นี่มันเข้าใจผิดกันอยู่ ถ้าเข้าใจ
ถูกจับใจความของพระธรรมให้ได้ตรงที่มีความงามแล้ว คนก็就会有ความพอใจในศิลปะคือการทำให้มันงาม โดยการ
ใช้พระธรรมให้ถูกต้อง เรื่องนี้มันสำคัญอยู่ที่ความมีสติ ถ้ามีสติพอ ก็สามารถจะทำได้ในการที่จะรักษาไว้ ซึ่งความ
งามในทุกแง่มุมของธรรมะที่เกี่ยวกับชีวิตของเราในทุก ๆ กรณี ในทุก ๆ ชั้นตอน และในทุก ๆ คนด้วย

อาตมาพูดอย่างนี้ว่า **ทุก ๆ คนด้วย** ไม่ว่าจะคฤหัสถ์ บรรพชิต ไม่ว่าจะเด็กเล็ก ผู้ใหญ่ ผู้เฒ่า **มีความจำเป็นที่
จะต้องรู้จักทำให้ชีวิตนี้ประกอบไปด้วยความงาม คือมีพระธรรม เหมือนกับว่าพระธรรมนี้จำเป็นสำหรับมนุษย์ทุก
ชั้นทุกตอนแห่งวิวัฒนาการของเขาทีเดียว**

เอาละ เป็นอันจำกัดความได้ว่า **ถ้าศิลปะแล้วก็ต้องงาม** ต้องเป็นงานฝีมืออันละเอียด แล้วก็สำเร็จ ประโยชน์ถึงที่สุด ในความหมายนั้น ๆ ฉะนั้น ถ้าไม่งามก็ไม่ใช่ศิลปะ เช่น กินข้าวมูมมาม ชูตชาด นี่งามหรือไม่ งาม? ตามธรรมดาที่จะถือว่ามันไม่งาม นั่นก็เพราะว่ามันไม่มีศิลปะในการกินอาหารนั่นเอง ถ้าหากินได้เรียบร้อย เหมือนอย่างพระที่ถือวินัย นั่นก็งาม นั่นก็คือมีศิลปะ หรือมีธรรมะ ซึ่งเป็นสิ่งเดียวกันกับที่เรียกว่าศิลปะ ฉะนั้น เรามาพิจารณาดูกันในข้อนี้ ว่าทำอะไรจึงจะรักษาไว้ได้ซึ่งความงาม?

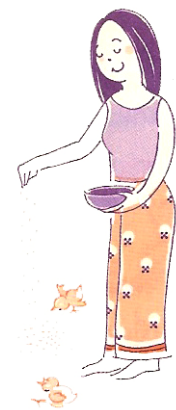
บางคนอาจจะคิดว่า อาตมาทศมาความว่า ความงามมันมีอยู่แล้ว ไม่ต้องสร้างขึ้นมา เราเพียงแต่รักษา อย่างนั้นหรืออย่างไร? อาตมาก็จะพูดว่าอย่างนั้นแหละ ยืนยันว่าอย่างนั้นแหละ ความถูกต้องนี้มันมีอยู่โดย ธรรมชาติ **ความสงบมีอยู่โดยธรรมชาติ ความวุ่นวายความไม่ถูกต้องนี้เพิ่งมา**

ถ้าเรารู้จักธรรมชาติของจิต เราจะรู้ตามพระพุทธภาษิตที่ได้ตรัสไว้ว่า **จิตนี้มีปกติประภัสสร คือ ใส ผ่อง ใสอยู่ตามธรรมชาติ แล้วก็เศร้าหมองเมื่ออุปกิเลสจรเข้ามา** เหมือนกะว่า เพชรนี้มันมีน้ำที่ใส น้ำเพชรที่สวยงามอยู่ในเพชร ถ้ามีอะไรมาปิดบังเสีย มันก็ไม่ปรากฏ มันก็ไม่งาม แม้ว่าธรรมชาติเดิมของมันจะงาม เช่น ความที่ไม่ได้เจียรไน ยังมีผิวขรุขระ นี่มันก็ไม่งาม เพราะความที่ไม่ได้เจียรไนนั้นมันบังเอาไว้เสีย หรือว่าเจียรไนแล้วแต่ถ้า มันเปื้อนโคลน เปื้อนสี เปื้อนของสกปรก มันก็ไม่งามเหมือนกัน ฉะนั้นเราถือว่าโดยธรรมชาตินี้ จิตนี้เป็นประภัสสร งาม แล้วก็เสียความงามไปเมื่อมีกิเลส คือความเศร้าหมองเข้ามาปกปิด ฉะนั้น ความมีกิเลสจึงไม่งาม ความไม่มีกิเลสจึงเป็นความงามอยู่โดยธรรมชาติ

ใคร ๆ ก็ลองไปคิดดู ไม่ต้องลึกลงไปไหนว่า เมื่อจิตมีกิเลสเป็นอย่างไรบ้าง? และเมื่อจิตไม่มีกิเลส นั้นมันต่างกันอย่างไร? พอจะสังเกตได้ด้วยกันว่า **เมื่อจิตแจ่มใส สะอาด สว่าง สงบ เย็น** นี่มันเป็นความงามอย่างยิ่ง พอมันสกปรก มีดมัวและเร้าร้อน มันก็ทำความงามมิได้เลย ฉะนั้น เรารักษาอย่าให้มันสกปรกมีดมัวเร้าร้อนขึ้นมา ให้มันคงสภาพปกติ ประภัสสร สะอาด สว่าง สงบ อยู่ตามธรรมชาติเดิม

ที่ว่า**อบรมจิต**นั้น คือ อบรมจิตชนิดที่อย่าให้มันให้โอกาสแกกิเลสเกิดขึ้น **อบรมเรื่อยไปให้จิตนี้สามารถ ป้องกันไม่ให้กิเลสเกิดขึ้น** ความเป็นประภัสสรของจิตก็ตายตัวลงเป็นพระนิพพาน เพราะว่ามันประภัสสรตลอดกาลโดยประการทั้งปวง

เราถือว่าความสงบเป็นของเดิม ความวุ่นวายโกลาหลนี้เป็นของใหม่ แล้วก็ไม่งาม ก็ รักษาสภาพเดิมที่งามเอาไว้ให้ได้ ก็คือมีธรรมะ **การใช้สตินี้ ก็ใช้เพื่อรักษาสภาพปกติไว้ได้** รักษาสภาพที่ถูกต้องไว้ได้ ถ้าเราไม่มีสติ มันก็ไม่มีอะไรจะเป็นเครื่องรักษา นี่เป็นหลัก สำคัญตายตัวสั้น ๆ ว่า **สติเป็นเครื่องรักษา ถ้าไม่มีสติแล้ว ไม่มีอะไรที่จะเป็นเครื่องมือ สำหรับการรักษา**

คำว่า **รักษา** ในที่นี้หมายถึง **ทำทุกอย่างที่เกี่ยวกับให้คงสภาพเดิม** เดียวนี้ถ้าเรารักษาไว้ได้มันก็จะงามนั้น ความงามมันก็มีได้ เพราะว่ามีสติในการรักษา ภิขุสามเณรจะมีศีลาจารวัตรงดงามน่าเลื่อมใส ก็เพราะมีสติในการรักษา การที่มีสติปะอยู่ได้ ก็เพราะว่ามีสติในการรักษา ดังนั้นเราควรจะได้พูดกันเสียให้ละเอียดลออกันสักครั้งหนึ่งว่า จะใช้สติอย่างไร ดังหัวข้อที่ได้ยกมาตั้งไว้ข้างต้นสำหรับวันนี้ว่า **ศิลปะการใช้สติในทุกกรณี**

การใช้สติก็เพื่อให้มีศิลปะ มันก็เป็นศิลปะแห่งการใช้สติ แล้วเราก็จะสามารถควบคุมพฤติกรรมต่าง ๆ ทุกอย่างในชีวิตของเรา ให้เป็นไปอย่างมีความงาม ตามความหมายของคำว่า ธรรมะหรือศิลปะ นั่นเอง

วิธีสร้างความงาม

พูดถึงความงาม ก็จะต้องแยกออกไปได้หลายอย่างหลายประการ ที่เกี่ยวกับการดำรงชีวิตของคนเรา ซึ่งในที่นี้ใช้คำว่า ทุกกรณี ทุกขั้นตอน หรือทุกคนจะต้องทำอย่างไรจึงจะมีความงาม?

ข้อแรกที่สุด อยากระบุไปยังความไม่มีลักษณะแห่งอบาย หรือจะเรียกว่าไม่มีอบายมุขก็ได้เหมือนกัน คำว่า อบายมุข แปลว่า ปากทางแห่งความเลื่อม แล้วก็มีคำประกอบเข้ามาว่า เลื่อมแห่งอะไร? ถ้าเลื่อมแห่งทรัพย์สมบัติ ก็เป็นคำธรรมดา ภาษาคนธรรมดา อบายมุขคือปากทางแห่งความเลื่อมของทรัพย์สมบัติ แต่ถ้าเป็นภาษาพิเศษที่สูงขึ้นไป ที่เรียกว่า **ภาษาธรรม** ก็จะระบุไปยังความเลื่อมแห่งการเป็นมนุษย์ คือความเป็นมนุษย์นั้นมันร่อยหรอไป มันเลื่อมไป หรือมันหายไป แล้วมันงามหรือไม่งาม? ขอให้ลองคิดดู เรามีสติในการจะรักษาความเป็นมนุษย์ไว้ไม่ให้เลื่อม ก็คือมีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ แล้วมันจะงามหรือไม่งาม ก็ขอให้ลองคิดดู? พร้อมทั้งนั้นก็ จะรู้ความหมายของคำว่า งามในทางธรรม หรือทางภาษาธรรมด้วย พร้อมกันไปในตัว

คำว่า **“อบาย”** ที่แปลว่า **ความเลื่อม แล้วเล็งถึงความเลื่อมแห่งความเป็นมนุษย์นั้น** ก็ถือเอาตามหลักที่รู้จักกันอยู่ทั่ว ๆ ไปว่า **อบายทั้ง ๔ คือ นรก เดรัจฉาน เปรต อสุรกาย** ลำดับนี้ไม่แน่ อาจจะเรียงอย่างอื่นก็ได้ แต่เอาตามลำดับที่จะเรียงอย่างนี้ว่า นรก เดรัจฉาน เปรต อสุรกาย

นรก คือความร้อนใจ ทุกข์ร้อนอยู่ในใจเหมือนกับไฟเข้าไปลุกอยู่ในอกในใจ มันงามหรือไม่งาม?

เดรัจฉาน นั้นคือความโง่ โง่จนเหลือประมาณโง่ โง่จนไม่รู้จะโง่อย่างไร เมื่อมันโง่อย่างนี้ มันงามหรือไม่งาม?

เปรต คือความทิว มีกิเลสตัณหาสำหรับจะทิว มีจิตมีวิญญาณอันทิว ทิวเหมือนจะขาดใจ ก็ดูเถอะว่ามันงามหรือไม่งาม?

อสุรกาย คือความขี้ขลาด ขี้ขลาดเหลือประมาณ เนื่องมาจากความโง่มันเหลือประมาณ ก็ขี้ขลาดเหลือประมาณ แล้วก็คิดไปได้มากจนไปขลาดในสิ่งที่ไม่ควรจะขลาด อย่างนี้ก็เรียกว่าเป็นอสุรกาย คิดดูเถอะว่ามันงามหรือไม่งาม?

ที่ว่าเราจะมีสติแก้ไขความไม่งาม ทำให้มันงามนี้เรียกว่า ศิลปะแห่งการใช้สติในกรณีอันเกี่ยวกับอบาย
ทั้ง ๔

ไม่ทำผิด ไม่ประกอบกรรมชั่วให้เกิด **นรกเป็นความร้อน ไม่ให้ความโง่ครอบงำ จนมีลักษณะแห่งสัตว์
เดรัจฉาน** และไม่หิวที่จะได้สิ่งตามที่ตนหวังด้วยความโง่ ความหวังนี้ทำไปด้วยความโง่ ไม่ได้ทำไปด้วยสติปัญญา
ฉะนั้น **มันจึงหิวชนิดแผดเผาจิต** แผดเผาวิญญาณ เป็นเรื่องกิเลสตัณหา เรื่องกามารมณ์นะ มันหิวอย่างไร? มัน
หิวอย่างไร ก็พอจะเข้าใจกันได้ เรียกว่ามันไม่งาม **เป็นเปรตแล้วมันจะงามได้อย่างไร เป็นอสุรกายคือขลาด** มันก็
แสดงอาการแห่งคนขลาดออกมา นำเกลียดน่าชัง นำหัวเราะ นำตำหนิ นำดูหมิ่น มันงามไม่ได้

ฉะนั้น **มีสติให้ตีให้พอ** คือให้ถูกต้อง และให้เพียงพอ **ไม่ทำจิตถึงกับร้อนใจเหมือนไฟเผา** หรือถ้าหากว่า
ความร้อนเหมือนไฟเผาไหม้ มันจับปลัดจับผลูเข้ามาโดยบังเอิญ เพราะว่าเราไม่ได้ทำ เราก็ยังมี**ธรรมะที่จะสลัด
ออกไป** ไม่เอามาร้อนนอกร้อนใจโดยเห็นว่า โอ๊ะ...**มันเช่นนั้นเองในโลกนี้** ก็ไม่ต้องตกนรก มันก็ไม่สูญเสียความ
งามของจิตใจในข้อแรก

ที่นี้เรื่องเกี่ยวกับความโง่นั้น มันลำบากสักหน่อย ถ้าการศึกษาไม่พอมันก็โง่ แต่ในทางธรรมะนี้ มันไม่
มากมายเหมือนกับเรื่องทางโลก แล้วมันต้องการแต่จะดับทุกข์เท่านั้นแหละ ถ้าดับทุกข์ได้ก็เรียกว่า มันมีความรู้พอ
ฉะนั้น**เราก็รู้แต่พอจะดับทุกข์ได้** เราก็พ้นจากความโง่ในความเป็นพุทธบริษัท

แล้วก็**เปรต คือความหิว**นี้ มันรู้ว่า มันไม่มีอะไรที่จะต้องหิว ถ้าต้องการอะไร ก็ไม่ต้องหิว ไม่ต้องหวัง ทำ
ไปด้วยสติปัญญา **ทำทุกอย่างด้วยสติปัญญา อย่าทำด้วยความหวัง นั่นแหละเป็นเคล็ดที่สำคัญอย่างยิ่ง** ขอทุกคน
ช่วยกำหนดจดจำใส่ใจไว้ว่า **อย่าทำด้วยความหวัง อย่าทำด้วยความหิว จงทำด้วยสติปัญญาเท่านั้นเอง** ทำไปพราง
สนุกไปพลาง ไม่ต้องหิว ไม่ต้องหวังต่อผลสำเร็จ นี่ศิลปะแห่งการขจัดเสียซึ่งความเป็นเปรต ให้มันหมดสิ้นไป มัน
จะได้ดังงาม

ที่นี้ สำหรับ**ความขลาด**นั้น ถ้าความรู้เรื่องตัวตนมันไม่พอ มันจะยึดถือตัวตนของตนมากเกินไป มันก็กลัว
ไปหมดทุกอย่าง ของเล็กน้อยมันก็มากกลัวได้มากมายเป็นเรื่องใหญ่โต แสดงความขลาดออกมาให้คนอื่น
หัวเราะเยาะ แต่ถ้าเรารู้ว่าอะไรดี อะไรชั่ว อะไรถูก อะไรผิด อะไรควร อะไรไม่ควร รู้ว่าตัวตนเป็นเรื่องของความ
ยึดถืออย่างนี้แล้ว เราก็ไม่ขลาดเป็นแน่ ก็จะดำรงตัวอยู่ได้ในลักษณะที่พอดี คือไม่ต้องขลาด

ฉะนั้นเราก็ยังคง**มีความงาม เพราะว่ามันตกลงในอบาย** ไม่อยู่ในอบาย ไม่มีลักษณะแห่งอบายเข้ามา
เกี่ยวข้อง เราจึงมีความงาม มีสติในการที่จะเว้นเสียได้จากอบายทั้งปวง ก็เรียกว่ามีความงามในการละเสียได้ซึ่ง
อบาย

อบาย ๔ อย่างนี้ไม่มีแล้ว ความเสื่อมแห่งการเป็นมนุษย์ก็ไม่มี แล้วความเสื่อมแห่งทรัพย์สมบัติจะมีได้
อย่างไร เพราะมันทำสิ่งที่ใหญ่กว่า สำคัญกว่า ถูกต้องเสียแล้วเรื่องเล็ก ๆ น้อย ก็ไม่มีทางที่จะผิดพลาดได้

ขอให้ท่านทั้งหลายสังเกตดูให้ดีว่า อบาย **อบายนี้เป็นเรื่องของความเสื่อม** ถ้าเป็นความเสื่อมของทรัพย์สมบัติ นี่ก็เป็นเรื่องเล็ก ๆ เป็นเรื่องชาวบ้าน แต่ถ้ามันเป็นความเสื่อมของความเป็นมนุษย์ นั่นมันเป็นเรื่องของบัณฑิต นักปราชญ์ ของพระอรียเจ้า เขาไม่ยอมให้เสื่อมจากความเป็นมนุษย์ แม้จะต้องเสื่อมจากทรัพย์สมบัติ ก็รักษาเอาความเป็นมนุษย์ไว้ได้ **ไม่มีความเสื่อมของความเป็นมนุษย์** อย่างนี้เรียกว่า **เป็นความงาม มีสติพอ** แล้วก็รักษาความงามอันนี้ไว้ได้ ฉะนั้น **เรามาฝึกฝนศิลปะแห่งการมีสติ** การใช้สติป้องกันไม่ให้อบาย ๔ ประการนี้มาย่ำยีหรือมาแผ้วพานได้เป็นข้อที่ ๑

ข้อที่ ๒ ความงามในการดำรงชีพ ในความหมายธรรมดา ในการแสวงหาทรัพย์สมบัติที่ดี ในการบริโภคทรัพย์สมบัติที่ดี ในการเก็บรักษามีไว้สะสมไว้ก็ดี สามประการนี้ต้องมีความถูกต้องจนถึงกับเรียกว่า มีความงดงาม ทหาทรัพย์อย่างงดงาม บริโภคทรัพย์อย่างงดงาม สะสมทรัพย์อย่างงดงาม ใครทำได้แบบนี้หรือเปล่า?

ในการแสวงหาทรัพย์อย่างงดงาม มันก็ต้องเป็นสัมมาอาชีพะ ไม่ใช่เรื่องลักเรื่องขโมย เรื่องคอร์ปชั่น เรื่องอะไรที่ว่า “เอาแต่ได้” ก็แล้วกัน ผิดถูกไม่รู้ นั่นมันเป็นการแสวงหาที่น่าเกลียดน่าชัง ไม่มีความงดงาม แต่คนก็แสวงหากันโดยมาก ฉะนั้น ไปศึกษาดูให้ดีว่า จะแสวงหาทรัพย์สมบัติกันอย่างไร จึงจะเว้นเสียได้จากความผิดพลาดในทางศีล ในทางธรรม ในทางกฎหมาย ในทางอะไรทุกอย่าง

ที่ว่า**หาทรัพย์อย่างงดงามนี้** อาตมาอยากจะเสนอแนะว่า ในการหาทรัพย์นั่นเอง **ถ้าฉลาดจริง ๆ แล้ว มันต้องทำให้มีความได้ด้วย** โดยทั่วไปคนจะมองเห็นหรือยึดถือเสียว่า ถ้าหาทรัพย์มันก็เหน็ดเหนื่อยเหงื่อไหลไคลย้อย ทนทุกข์ทรมาน อย่างนี้มันเป็นการหาทรัพย์ที่ไม่งดงาม เป็นเรื่องของคนโง่ เป็นเรื่องของคนไม่มีศิลปะ ถ้ามีศิลปะมันต้องหาทรัพย์ได้อย่างสนุกสนาน มีความสุขอยู่ในการหาทรัพย์นั้น

จะยกตัวอย่างเรื่องธรรมดาสามัญและต่ำต้อยที่สุดว่า เป็นชานา**เลี้ยงควายก็พอใจสนุกอยู่กับควาย** เมื่อเห็นแม่ควายกินหญ้า ลูกควายกินนม ก็สบายใจเหลือประมาณ เพราะว่าเขาเป็นคนมีธรรมะ ไม่มีกิเลสตัณหาครอบงำใจ เขาจึงไม่ต้องการที่จะไปกินเหล้าเมายาที่เอนเพื่อมีความสุข เมื่อเห็นแม่ควายกินหญ้า เมื่อเห็นลูกควายกินนม เขาก็ชื่นอกชื่นใจ สบายใจสบายตาเสียแล้ว นี่เรียกว่า เลี้ยงควายก็มีความสุข เป็นศิลปะอยู่ในการเลี้ยงควาย

เอาควายมาไถนา ก็มีความสุขอยู่กับคันไถนั่นเอง มีจิตใจสำนึกในหน้าที่ของมนุษย์ รู้สึกว่า **เราทำได้ทำหน้าที่ของมนุษย์แล้ว** ก็เป็นการประพฤติธรรม เขาประพฤติธรรม เมื่อจับไถไถนาอยู่ ไม่ต้องดิ้นรนในจิตใจว่าจะไปพักผ่อน จะไปเที่ยวสนุก จะไปกินเหล้าเมายา **เขาก็เป็นสุขเพราะรู้สึกว่าการทำงานคือการปฏิบัติธรรม** แล้วก็มีความสุขตลอดเวลาที่ได้ไถนา หรือว่าถ้าต้องขุดนา เมื่อฟันลงไปด้วยจอบทุกทีก็สำนึกว่า **นี่เราทำหน้าที่ที่ถูกต้อง** เป็น การประพฤติธรรม เราฟันลงไปทีหนึ่ง งานมันก็เสร็จไปทีหนึ่ง ฟันอีกทีหนึ่ง งานก็เสร็จทีหนึ่ง งานของเรากำลังเสร็จ กำลังก้าวหน้าไปทุกทีที่เราฟันลงไป ก็มีความสุขพอใจ มีความสุขอยู่ในการขุดนา

ที่นี้ต่อไปจะทำอะไร จะเป็นเรื่องของการคราด การดำ การหว่าน การอะไรก็ทำอยู่ด้วยความพอใจทั้งนั้น ข้าวออกรวมมากก็ไม่ค่อยได้สนใจงักสำหรับพ่อบ้าน เป็นเรื่องของแม่บ้านเอาไปขาย เราพอใจมีความสุขเสียแล้วเมื่อได้ทำนา จะนั้นขายข้าวได้เงินเท่าไร เราก็ไม่รู้ไม่ชี้ มันแล้วแต่แม่บ้าน พ่อบ้านก็ไปเป็นสุขกับแม่ควายกินหญ้า ลูกควายกินนมต่อไปอีก

ชีวิตนี้มันไม่มีความสุข มันเป็นการรับประกันความไม่ล้มเหลวในทางเศรษฐกิจ คือมันต้องได้ผล แล้วเราก็มีความสุขตลอดเวลา มีดวงตาอันแจ่มใส พอใจในความเป็นชีวิตของตน นี่เรียกว่าศิลปะคือทำให้มีความสุขอยู่ในเนื้อในตัว ที่กาย ที่วาจา ที่ใจ ของชวานาคคนนั้น

นี้อาตมาเห็นว่า เป็นความงามอย่างมีธรรมชาติ ธรรมชาติที่มีอยู่ที่คนคนนั้นเป็นความงาม ธรรมะกับศิลปะจึงเป็นอันเดียวกันอย่างนี้ ถ้าชวานาของเราทุกคนเป็นชวานามีธรรมศิลปะอย่างนี้แล้ว ก็จะอยู่กันเป็นผาสูก ไม่ต้องไปเบียดเบียนใครที่ไหน ไม่ต้องสร้างความขัดแย้งกระทบกระทั่งขึ้นมากับใคร มันก็เลยยิงงามใหญ่ มันงามทั้งพวกแห่งชวานา งามทั้งหมู่บ้านแห่งชวานา

เย็นตาเย็นใจแก่บุคคลผู้ได้พบเห็น นี่เรียกว่าการแสวงหาทรัพย์ก็มีศิลปะคือความงาม

ที่นี้ การบริโภคใช้สอยทรัพย์นั้น ถ้าใช้ไปในทางอบายมุข มันก็ไม่มีส่วนที่จะงาม มันต้องใช้ไปอย่างถูกต้อง แล้วมันก็งาม ไม่มีเรื่องกินกิน ใช้กิน บริโภคกิน อะไรกินอย่างที่เป็น ๆ กันอยู่ จนทรัพย์สมบัติที่เป็นรายได้นั้นไม่พอกับรายจ่าย มันก็เป็นความไม่น่าดูอย่างยิ่ง ก็เรียกว่าไม่งาม เพราะเขาใช้ไม่เป็น เพราะเขากินไม่เป็น บริโภคไม่เป็น เนื่องมาแต่การแสวงหาก็กี่ไม่เป็น คือไม่งาม แล้วมันก็ไม่งามมาถึงการใช้จ่ายหรือการบริโภค

ฉะนั้น การบริโภคปัจจัยในลักษณะที่ถูกต้องและพอดีนั้น เป็นความงาม แม้แต่กินข้าวสักคำหนึ่งก็มีลักษณะแห่งความงดงาม คือไม่มีกิเลสตัณหา ไม่มีความตะกละ ไม่มีอะไรที่เป็นเรื่องให้ดูแล้วมันน่าเกลียด ฉะนั้นการบริโภคโดยส่วนใหญ่หรือโดยส่วนย่อย หรือรายละเอียดอะไร ๆ มันก็ดูงามไปหมด ครอบครัวนั้นบริโภคใช้สอยทรัพย์สมบัติในลักษณะที่ใครมองเห็นแล้วก็เคารพนับถือและเลื่อมใส นี่เรียกว่าเขามีศิลปะในการบริโภค มีความงามในการบริโภค

ที่มีการสะสม มีไว้เป็นหลักทรัพย์ ก็ทำถูกต้องตามหลักการ คือว่ามันจะต้องมีส่วนที่สะสมเอาไว้เป็นหลักประกัน นั้นมันก็เป็นความงามอยู่ในตัวมันเองแล้ว แล้วก็สะสมไว้ อย่างที่เรียกว่าจริงหรือตรงต่ออุดมคติ ไม่เอาไปทำอบายมุข หรือทำอะไรให้มันผิดหลักของการสะสมไว้เป็นหลักประกัน

เรามีคำพูดเลยไปถึงว่า สะสมไว้สำหรับชาตินี้ยังไม่พอ ยังต้องสะสมไว้เพื่อชาติหน้าในอนาคตอีกด้วย นี่ถ้าทำถูกต้องตามกฎหมาย มันก็ยิ่งงดงาม เพราะคำว่าชาติหน้านั้นนะ นับตั้งแต่หน้าที่นี้ไป มันก็เป็นชาติหน้าไปหมด ปัญหาอุปสรรคอะไรเกิดขึ้นในอนาคต แม้แต่ชั่วโง่หนำนี้ มันก็แก้ไขได้อย่างถูกต้องและทันแก่เวลา

นี่แหละการสะสมทรัพย์สมบัติ มันต้องงดงามอย่างถึงขนาดนี้ อย่าให้มันโง่จนยุ่ง จนต้องหยิบต้องยืมต้องกู้กัน อย่าให้มันปั่นป่วนไปหมด มันไม่ควรจะมี ถ้าว่ามีสติปัญญากระทำอย่างถูกต้องตั้งแต่ต้นแล้วมันจะไม่มี ความโกลาหลวุ่นวายในทำนองนั้น เพราะฉะนั้น ขอให้กระทำอย่างดีที่สุด คืออย่างมีศิลปะในการหาทรัพย์ก็ได้ ในการบริโภคทรัพย์ก็ได้ ในการสะสมทรัพย์ไว้ก็ได้ จะต้องมีสติป้องกันความผิดพลาดได้ทุกขั้นตอน

สตินี้หมายถึงมีปัญญารวมอยู่ด้วย ธรรมดาคนเราชอบมั่วจู้จึคิด รู้จักนึก รู้จักผิดถูกชั่วดี ส่วนนั้นมันเป็นเรื่อง ปัญญา แต่ถ้าไม่มีสติแล้ว ปัญญาไม่รู้ว่ามันไปคลานงุ่มง่ามอยู่เสียที่ไหน มันไม่มาช่วยแก้ปัญหาทันที่ที่จะนั้น จึงต้องมีสติ คือสิ่งที่ไปดึงเอาปัญญาเข้ามาใช้ให้ทันที่ที่ ที่มันเกิดปัญหา

ถ้าสติเอาปัญญามาได้ทันที่ที่จับใจ อย่างนี้ปัญญานั้น เปลี่ยนชื่อใหม่ แทนที่จะเรียกว่าปัญญา กลับได้ชื่อใหม่ว่าปฏิภาณ ปฏิภาณนั้นก็ปัญหาชนิดหนึ่ง คือปัญญาไว ปัญญามาทันที่ที่ไม่ใช่ปฏิภาณลมปากเล่นลิ้น โกหก หลอกลวง นั้นมันเป็นปฏิภาณของคนพาล ถ้าปฏิภาณที่แท้จริงตามหลักธรรมะแล้ว คือปัญญาที่มาไว มาทันที่ที่ จนสามารถพูดออกไปได้ทันควันและถูกต้องนี้เรียกว่า ปฏิภาณ

เรามีสติ หมายความว่ามามีปัญญาทันที่ แต่เราเรียกว่ามีสติ การมีปัญญาทันที่ เราไปเรียกเสียใหม่ ว่า มีสติ ถ้าทันที่ที่มาก ยิ่งขึ้นไปกว่านั้นอีกเราไปเรียกชื่อใหม่ว่า ปฏิภาณ ฉะนั้น คนที่มีปฏิภาณแล้วจะไม่จบจน จะแก้ปัญหาได้ทุกอย่าง ไม่ว่าจะทางกายหรือทางจิต ไม่ว่าจะทางวัตถุหรือทางนามธรรม จะไม่เกิดปัญหาเกี่ยวกับการเงิน ทรัพย์สมบัติหรือการกระทำใด ๆ ที่จะต้องกระทำอยู่เป็นประจำวัน

เดี๋ยวนี้ สติไม่มี คือปัญญาปฏิภาณไม่มี มันก็ทำผิดพลาดเสียเรื่อย ก็ต้องมีข้อแก้ตัวเรื่อย สำหรับจะทำความชั่ว มีข้อแก้ตัวสำหรับจะไปตีเม้าน้ำเมา ไปเล่นการพนัน หรือไปทำอะไรก็ตาม นี่สติไม่มีพอ ที่จะเอาปัญญามาหักห้าม กิเลส กิเลสก็ครอบครองจิตใจของบุคคลนั้น แล้วมันก็จะสกรกเหลือที่จะสกรกแหละ เพราะคำว่ากิเลส นั้น แปลว่า ของสกรก

คำว่า “กิเลส” นั้น ขอให้ทราบไว้ด้วยว่า ถ้าแปลเป็นภาษาไทยก็คือ “ของสกรก” เขาเอาความหมายของ ของสกรก อูจจาระ ปัสสาวะ ที่มันสกรกนี่ ที่เรียกกันอยู่ก่อนแล้ว ไปใช้เป็นชื่อเรียกของสกรกทางจิตใจ คือ กิเลส เดี่ยวนี้เขาแปลให้อย่างสุภาพ ๆ ว่าความเศร้าหมอง ความเศร้าหมอง ที่จริงมันก็คือความสกรก ขอให้ท่านทั้งหลายรู้ไว้เถอะว่า กิเลสนั้นคือของสกรก ของสกรกมันจะงามได้อย่างไร ต่อเมื่อไม่มีภาวะสกรกมันจึงจะมี ภาวะแห่งความงาม

เอา..ที่นี้ก็ดูต่อไปในข้อที่ ๓ คือ **ความงามเกิดมาจากการสูญเสียได้ซึ่งการทุศีลทุกระดับ การทุศีล** ตัวหนังสือแปลว่า **มีศีลที่ชั่วเสียแล้ว** ทุ แปลว่า ชั่ว หรือแปลว่า โทษประทุษร้ายเสียแล้ว ศีลที่โทษมันประทุษร้ายเสียแล้ว หมดความเป็นศีลแล้ว เป็นศีลชั่วแล้วอย่างนี้เรียกว่า ทุศีล ความงามจะเกิดขึ้นต่อเมื่อปราศจากความทุศีล ไปสำรวจดูให้ดีว่าเรามีความทุศีลหรือไม่?

คำว่า ศีล ในที่นี้หมายถึง ระเบียบ วินัย ทุกอย่างทุกประการที่ป้องกันไม่ให้เกิดความวุ่นวาย ความผิดปรกติ ความกระทบกระทั่งและเบียดเบียน เพราะว่าคำว่า ศีล นี้ แปลว่า ปรกติ ปรกติไม่มีเหตุ ไม่มีควมวุ่นวาย ไม่มีปัญหา ไม่มีอะไรที่น่าเกลียดน่าชัง เพราะว่ามันปรกติ คำว่า ลี-ล แปลว่า ปรกติ รักษาศีลเถอะ จะเกิดความปรกติ เต็มทุกความหมายแห่งลักษณะของศีลนั้น ๆ

ที่นี้พอทุศีล ก็ถือว่า ศีลถูกโทษประทุษร้ายเสียแล้ว มันก็ทำอะไรไม่ได้ เหมือนกะว่าดอกไม้ ผลไม้ ใบไม้ ที่ถูกหนอนกัดกินหมดแล้ว มันก็ทำอะไรไม่ได้ นั่นแหละคือภาวะแห่งความทุศีล มันก็เป็นกิเลส มันก็ไม่งาม ฉะนั้นเราจะต้องมีศีล นับตั้งแต่ระเบียบเล็ก ๆ น้อย ๆ ในทางมารยาทด้วย จึงจะเรียกว่ามีศีลสมบูรณ์

คำว่า “มีศีลสมบูรณ์” นั้น **ศีลที่เป็นหลักประธาน** เป็นข้อ ๆ ศีล ๕ ศีล ๘ ศีล ๒๒๗ แล้วศีลประกอบศีลตัวเล็กตัวน้อย ที่จะประกอบศีลที่เป็นหลักเป็นประธานนั้นก็สมบูรณ์ แล้วมารยาทที่พึงประพฤติแสดงออกภายนอกก็สมบูรณ์ ที่เที่ยว ที่ไปที่มา ที่กินที่เล่น ที่เรียกว่าโคจรนั้นก็สมบูรณ์ อย่างนี้จึงจะเรียกว่ามีศีล ไม่มีทุศีล ไม่ฝาระเบียบ ไม่แหวกแนวของระเบียบ ก็เรียกว่า ปรกติที่สุด สงบที่สุด เลี้ยงดงามที่สุด ศีลจะมีความงามที่สุดด้วยอย่างหนึ่งเหมือนกัน ฉะนั้น ความทุศีลมันก็ไม่งาม

เดี๋ยวนี้เรามีสติในการรักษาเอาไว้ได้ซึ่งความมีศีล นี้เรียกว่า **ศิลปะในการมีสติ ยึดเอาไว้ได้ซึ่งความมีศีล** มันต้องเป็นงานฝีมือ เป็นงานละเอียดอ่อน ประณีต สุขุม ของบุคคลผู้เฉลียวฉลาด ซื่อตรง ไม่คดโกง ตั้งใจจริง มันจึงจะรักษาศีลไว้ได้ ก็มีความงามที่เกิดมาจากการไม่ทุศีล แล้วก็ทุกระดับ ระดับเด็ก ระดับผู้ใหญ่ ระดับฆราวาส ระดับบรรพชิต คือทุกระดับทีเดียว

ที่นี้ **ข้อที่ ๔** พวกถัดไปอีกก็เรียกว่า **มีความงามในการบริโภคปัจจัย ๔** ข้อนี้มันก็คล้าย ๆ กันกับในเรื่องดำรงชีพ การหา การบริโภค การสะสมทรัพย์ แต่มันก็ไม่ใช้เรื่องเดียวกัน ขอบอกว่าแยกออกมาเป็นคนละเรื่องดีกว่า การบริโภคปัจจัย ๔ ต้องถูกต้องและมีความงาม ปัจจัย ๔ นี้รู้กันแล้วว่า อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และการบำบัดโรคภัยไข้เจ็บ รวมเป็น ๔ ประการ นี้เรียกว่าปัจจัย ๔ ต้องทำให้มีความงาม เพราะว่าแต่ละอย่าง ๆ นี้มันมีความหมายที่กำกวม

จะยกตัวอย่างเหมือนกับว่าเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม **เรานุ่งห่มมันทำไม?** ว่านุ่งห่มเพื่อปกปิดของน่าละอายนี้ อย่างนั้นก็ได้ ฉะนั้น ความมุ่งหมายของการนุ่งห่ม เพื่อจะ**ปกปิดความละอาย**ก็ได้ มันก็งามไปอย่างหนึ่งแล้ว เพราะเราไม่เอาของน่าเกลียดมาอวดกัน มันก็งามแล้ว ที่นี้นุ่งห่ม**เพื่อป้องกันผิวหนังไม่ให้ถูกแดดเผา ไม่ให้ถูกลมพัด** นี้ มันก็มุ่งหมายอีกอันหนึ่ง หรือว่า**ป้องกันเหลือบ ยุง ที่มาคอยกัดกิน**นี้ก็อย่างหนึ่ง มันมีความหมายไปอีกอย่างหนึ่ง นอกจากปกปิดของน่าละอาย

ที่มันยังมีความหมายเตลิดไปถึงว่า อะไร ๆ ที่มันมีประโยชน์มีคุณค่าแล้วมันก็กลายเป็นสินค้าไป เพราะฉะนั้นเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มนี้ มันกลายเป็นสินค้าไป ก็กลายเป็นวัตถุแห่งศิลปะ ที่เขาจะต้องถักต้องทอต้องเย็บต้องย้อมอะไร ให้มันสวยงามกลายเป็นวัตถุศิลปะ กลายเป็นของที่สำคัญสำหรับค้าสำหรับขายของพ่อค้าไปเสียก็มี

อะไรเป็นความมุ่งหมายอันแท้จริงของเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม? ฉะนั้นเราควรจะถือเอาหลักว่า **ที่มันให้ประโยชน์ด้วยความงามด้วย ให้เป็นการกระทำที่ละเอียดอ่อนของคนผู้มีปัญญาด้วย** เครื่องนุ่งห่มนี้จึงจะเป็นปัจจัยที่ให้ความงาม ตาม

ความหมายของคำว่าธรรมะ แล้วก็ศิลปะสมบูรณ์

ความหมายมันมีได้หลายอย่าง แล้วก็คาบเกี่ยวกันบ้าง ก้าวมกันบ้าง อะไรก็ตามเรื่อง เราต้องรู้ว่าอันไหนเป็นความหมายสำคัญ เป็นความหมายนำหน้า เป็นความหมายแท้จริง ทำให้มันถูกต้อง

ในปัจจัย ๔ ของภิกษุนี้ ท่านยกเอาจิระและเครื่องนุ่งห่มมาเป็นข้อที่ ๑ ดูก็แปลกอยู่ แต่ชาวบ้านเขาพูดกันว่า **ปัจจัยที่ ๑ คืออาหารมากกว่า** นี่ดูเหมือนจะเห็นแก่ปากแก่ท้อง หรือกลัวตายมากเกินไป เอาอาหารมาเป็นเรื่องที่ ๑ เรื่องที่วัดที่หาของพระพุทธเจ้าท่านเอาจิระมาเป็นเรื่องที่ ๑

เราจะทำให้มันถูกต้อง ตามความหมายของคำว่า “ปัจจัย” คือ ส่งเสริม รักษา ป้องกัน บำรุง ชีวิตได้เป็นอย่างดี นั่นแหละคือความงาม **เราอย่าใช้ปัจจัยเพื่ออย่างอื่นเลย ใช้ปัจจัยเพื่อให้สำเร็จประโยชน์แก่ความมีชีวิตอย่างถูกต้อง** ให้มันมีคุณค่า มีคุณสมบัติ เป็นร่างกายหรือชีวิตที่ถูกต้อง ถูกต้องคือเหมาะสมที่จะทำหน้าที่สูงสุด ให้ได้รับประโยชน์สูงสุดของการที่เกิดมาเป็นมนุษย์ พุตรวม ๆ ไว้ที่ก่อนว่า สูงสุดของความเป็นมนุษย์นั่นแหละวัตถุประสงค์มุ่งหมาย

นี่เราจงบริโภคปัจจัย ๔ นี้เพื่อประโยชน์แก่ความตั้งอยู่ได้แห่งความเป็นมนุษย์ที่เหมาะสม สำหรับจะได้รับสิ่งสูงสุด ที่มนุษย์ควรจะได้รับ อย่าใช้อาหาร อย่าใช้เครื่องนุ่งห่ม อย่าใช้ที่อยู่อาศัย อะไรให้มันเป็นไปในทางกิเลส ตัณหาเลย แล้วมันมีความหมายอยู่ตรงที่ว่า **พอดีนั่นแหละคือความงาม** ถ้ามันขาด หรือมันเกิน มันก็ไม่งาม จะเป็นอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย หยากยาอะไรก็ตามแต่ ถ้ามันขาดหรือมันเกิน แล้วมันก็หาความงามไม่ได้ ฉะนั้น จงให้มันมีความ**พอเหมาะพอดี** ซึ่งมันออกจะเป็นของจำกัดเฉพาะคนอยู่มาก ต้องไปแสวงหาอัตราเฉพาะคนพอเหมาะพอดีเฉพาะคนเอาเอง ในที่นี้เราใช้คำกลาง ๆ ความหมายรวมว่า**อย่าให้มันขาด อย่าให้มันเกิน**

เราอยากกินแต่อาหารอร่อย **ไม่รู้**ไปเอาเหตุผลมาแต่ไหน การอยากกินอาหารอร่อยนี่มันเป็นเหตุผล หรือว่ามันเป็นความต้องการของกิเลส? ถ้าเป็นความต้องการของกิเลสแล้ว ก็อย่าเอาเลย ถ้ามันเป็นเหตุผล มีเหตุผลที่ต้องกินให้อร่อย ก็เอามาพูดจากันดู หมอเขียนันว่าเรื่องอร่อยนี้ไม่ได้มีความหมายว่า มันจะบำรุงร่างกายได้ดีที่สุด อาจจะเป็นของแสลงไปเสียก็ได้ ฉะนั้นความอร่อยหรือความเห็นแก่ความอร่อยนั้น จึงไม่ใช่ความถูกต้องแล้วมันยังโง่มากนะ

คนที่กินอาหารอร่อยนี้ มันโง่ตามเขาที่เขาว่ากัน ว่าถ้ามันแพงแล้วมันก็อร่อย ทั้ง ๆ ที่ไม่อร่อย มันก็หลอกตัวเองว่าดี ว่าควรกิน เพราะว่ามันแพงนี่ คนสมัครกินอาหารแพงมันโง่อย่างนี้ มันหลอกตัวเองให้อร่อยจึงเรียกว่าเป็นคนโง่ **เมื่อโง่แล้วมันก็ไม่งามหรอก** เพราะมันมีความผิดอยู่ในการกระทำนั้นเสียแล้ว

เราควรจะมองกันตามหลักธรรมดาสัญญาทั่วไปว่า อร่อยนั้นมันอยู่ที่หิว เรื่องทำให้หิวนี้ไม่ต้องลงทุนอะไรมาก ทำงานให้มันเหนื่อยหน่อย มันก็หิวแล้ว มันก็กลับเป็นผลดีแก่การงาน ครั้นหิวแล้วอาหารอะไร ๆ มันก็อร่อยไปหมด เพราะความอร่อยนั้นมันมีรากฐานอยู่บนความหิว ฉะนั้น หากความหิวมาให้พอดี แล้วอาหารมันก็อร่อยแน่ อย่าต้องไปกินอาหารที่แพงแล้วมานิยมกันมันบ้าสุดเหวี่ยง ถึงกับอาหารบางชนิดค่าละ ๑,๐๐๐ โน่น ไม่อยากจะทำเชื่อ แต่เชื่อว่ามันเป็นความจริงอาหารที่คนชั้นสูงคนรวยเขานิยมกันอยู่ มีอัตราขนาดค่าละ ๑,๐๐๐ บาทก็มี มันก็บ้า เป็นหมิ่น เป็นแสนแหละ แล้วมันจะมีความงามมาแต่ไหนเล่า?

ฉะนั้น เมื่อเราหิว พอหิวแล้วมันก็อร่อย แล้วความอร่อยนั้นดีกว่า เป็นความงามที่ควรจะมีติดอยู่ในที่นี้ ในความหมายธรรมดาสัญญาว่า ถ้าอร่อยแล้วก็คือมันอร่อยต่อความหิว เมื่อมีความหิว ความกระหายพอแล้ว น้ำเปล่า ๆ ชันเดียว แก้วเดียว มันก็อร่อย วิเศษสูงสุดอยู่แล้ว น้ำเปล่า ๆ น้ำจืดเปล่า ๆ มันก็ยังอร่อยสูงสุดได้ ถ้ามันมีความหิวหรือความกระหายรู้จักใช้รากฐานอันนี้ คือความหิวนี้สำหรับบริโภคอาหาร มันก็จะไม่หมดเปลือง มันก็จะไม่กินจนเป็นโรคภัยไข้เจ็บ แล้วยังได้ความอร่อยหรือเรียกว่าความงามในทางวัตถุ แต่อย่าให้เลยไปถึงกิเลสเลย ธรรมดาสัญญา หิว กินอะไรก็ได้ แล้วก็อร่อย นี่ก็เรียกว่าความงามทางวัตถุได้

การแต่งเนื้อแต่งตัว ก็ให้อยู่ในความมุ่งหมายเดิมว่า **ปกปิดความละอายที่จำเป็น** แล้วก็ป้องกันความร้อน **เหลือบยุง ลมแดด เท่าที่จำเป็นแล้วก็ไม่ต้องเกิน** ที่แพงเกิน มักจะบาง แล้วเสียเร็ว ชาดเร็ว แล้วก็ไม่ต้องป้องกันเสียด้วยซ้ำไป ไม่ใช่ว่ามันแพง มันสวย แล้วมันจะป้องกันความละอาย หรือเหลือบยุง ลมแดดได้ แล้วบางที่มันอาจจะเป็นอันตราย คือความสวยงามทำนองนั้นมันยั่วให้อันธพาลมาจุดคร่าไปได้ ฉะนั้นอย่าบูชาความงามชนิดนั้น

ที่อยู่อาศัย มันไม่ได้งามอยู่ที่ว่าสีสรรหาไว้สวยหรือว่าลงทุนแพง ๆ มันอยู่ที่**มีความเหมาะสม** เย็นตาเย็นใจในลักษณะของธรรมชาติ ฉะนั้นอย่าทิ้งธรรมชาติมันจะสูญเสียความงามตามธรรมชาติ จะเป็นบ้านเรือนก็ดี จะเป็นเครื่องใช้สอยก็ดี เป็นยานพาหนะก็ดี อะไร ๆ ก็ดี ที่รวมอยู่ในคำว่าเครื่องใช้สอยในที่อยู่ที่อาศัยนี้ มันไม่จำเป็นต้องเกินในจำนวน คือมากเกินไป มันไม่ต้องเกินในเรื่องค่าเรื่องราคา นิยามว่าเขาว่าแพงแล้วมันจึงจะดี อย่างนี้มันยิ่งง่ ยิ่งง่ แล้วก็ยิ่งไม่งาม ความง่อยู่กับความงามไม่ได้ เว้นไว้แต่เป็นเรื่องของคนง่ คนง่มันก็ว่าความง่นั่นแหละงาม แต่คนมีปัญญา มันงามด้วยไม่ได้ ฉะนั้นเรารู้เอาเองว่า มันควรจะรู้สึกเท่าไร หรืออย่างไร

ที่**นี้ยารักษาโรค ความมีโรคไม่งามแน่ ความหายโรคนั้นเป็นความงาม** ฉะนั้น ก็จัดให้มันหายโรคตามที่ถูกต้อง ดีกว่า ทำกลับกันอยู่ก็มี ที่ทำให้เกิดโรคแสดงแก่โรค เห็นเป็นของถูกของควรไปเสียก็มี ฉะนั้นเราจึงกินจึงดื่ม จึงทำอะไร ๆ หลาย ๆ อย่างที่มันแสดงแก่โรค นำมาซึ่งโรคโดยไม่รู้ลึกลับตัวบ้าง ขอให้คิดดูให้ดี ๆ เรายังมีความผิด มีการกระทำความผิดเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยของเราอยู่เป็นอันมาก แล้วส่วนมากก็มักจะเป็นเรื่องโรคทางจิต ทางวิญญาณที่ทำให้ผิดกันมาก ถ้าเป็นโรคทางกายนี่หมอสวยได้มาก ช่วยให้มันมีความถูกต้องตามกรณีนั้น ๆ แต่ถ้าเป็นโรคทางจิตทางวิญญาณแล้ว ดูเขายังปล่อยให้ไปตามบุญตามกรรมกันมาก ไม่มีความถูกต้อง ฉะนั้นแม้กายจะไม่มีโรค แต่จิตและวิญญาณมันมีโรคเสียแล้ว มันก็ไม่งามด้วยเหมือนกัน

ฉะนั้น**ขอให้ทุกคนใช้ปัจจัย ๔ ให้ถูกต้อง ให้เกิดความงาม ทางอาหาร การนุ่งห่ม การอยู่อาศัย การบำบัดโรค** ที่เรียกว่าปัจจัยทั้ง ๔ จึงจะเรียกว่ามีธรรมะ มีความงามอย่างธรรมะ มีศิลปะ ซึ่งเป็นตัวเดียวกันกับสิ่งที่เรียกว่าธรรมะนั้น

ที่นี้พวกต่อไป อาตมาจะเขยิบสูงขึ้นไป ๆ ตามลำดับเป็นข้อที่ ๕ ว่า **ความงามในการละเสียได้ซึ่งนิเวรณ** พอพูดถึงนิเวรณ ก็เป็นเรื่องทางจิตใจแล้ว สูงขึ้นไปถึงเรื่องจิตใจแล้ว ความรู้สึกเลวร้ายทางจิตใจที่เกิดขึ้นและรบกวนอยู่เป็นประจำวันให้จิตสูญเสียความบริสุทธิ์ ความสงบสุข หรือเสรีภาพ นี่เขาเรียกว่า **นิเวรณ แปลว่า เครื่องกั้นจิต ปิดกั้นจิต ให้ติดอยู่ในความไม่เนา ดู ติดอยู่ในวงของกิเลสตัณหา ความไม่เนา ดู**

นิเวรณที่ ๑ จิตมันครุ่นอยู่ในเรื่องทางกามารมณ ไปรู้เอาเองเถอะ พูดมากมันก็เสียเวลาเปล่า คนหนุ่มคนสาวก็อย่างหนึ่ง พ่อบ้านแม่เรือนก็อย่างหนึ่ง บางทีคนแก่คนเฒ่าแล้วก็ยังมีปัญหาทางกามารมณ ความรู้สึกทางกามารมณที่มันครุ่นขึ้นมา ทำให้จิตกระสับกระส่ายหรือว่ามันสูญเสียภาวะแห่งความแจ่มใส สงบเย็น ก็เรียกว่านิเวรณ ความรู้สึกอย่างนั้นมันเกิดขึ้นเมื่อไร จิตมันก็กระสับกระส่ายไม่เป็นปกติ แล้วก็ทำอะไรไม่ได้ด้วย จะเขียนหนังสือสัก ๒-๓ บรรทัดให้ดีขึ้น ก็ทำไม่ได้ ถ้าความรู้สึกทางกามารมณมันมาครอบงำจิต

ที่นี้ถัดไปก็คือ **นิเวรณที่ ๒ ความรู้สึกในทางชตใจ เคียดแค้น ทางกามารมณนี้เรียกว่า กามฉันทะ** คือเรื่องหลงรัก ที่นี้ที่หลงเกลียดนี้เรียกว่า **พยาบาท** ความไม่พอใจในวัตถุ ในบุคคล ในสถานการณ์ หรือแม้แต่เรื่องของตัวเอง ชีวิตของตัวเอง ก็ไม่พอใจ ชตแค้น เคียดแค้นอยู่นี้เรียกว่า พยาบาท เป็นนิเวรณ อึดอัดใจอยู่เพราะ

ความไม่พอใจ จิตนั้นทำอะไรไม่ได้ ไม่โกรธ ไม่เย็น ไม่สงบ สูญเสียความสงบสุข แล้วมันก็ไม่งาม เราเองแหละ รู้สึกมากกว่าใคร ว่าจิตกำลังขัดเค้นอะไรอยู่ แล้วมันไม่งาม แล้วมันแสดงออกมาให้คนอื่นเห็นได้ว่า มันมีอะไรขัดเค้นอยู่ในใจ มันก็ไม่น่ารัก มันก็ไม่งดงาม

ที่นี่ ความรู้สึกถัดไปอีก **นิรโทษที่ ๓** ก็เรียกว่า **ถีนมิทธะ** คือ **จิตถอยกำลัง หดหู่ แฝบฟุบ** ละเหยียละห้อย มีนชา ง่วงเหงา คือว่าจิตแพบหรือต่ำลงไปเป็นนิรโทษ บางคราวรู้สึกว่าจะ จิตนั้นมันไม่เอาด้วย **มันไม่อยากจะทำอะไรด้วย** มันคอยแต่จะหลบจะแพบไป จะไม่ทำอะไร คือมีนชาไปหมด จ้วเสียไปหมด มันตรงกันข้ามกับนิรโทษถัดไปคือ อุทัจจกุกกัจจะ

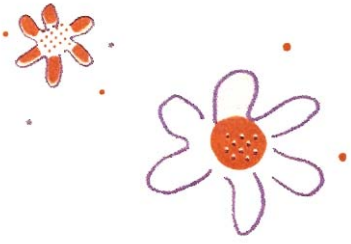
นิรโทษที่ ๔ อุทัจจกุกกัจจะ คือมันฟุ้ง ในบางคราวจิตมันฟุ้ง ฟุ้งจนทำอะไรไม่ได้ ในบางคราวมันแพบแพบจนทำอะไรไม่ได้ ที่แพบนี้เรียกว่า ถีนมิทธะ ที่ฟุ้งเรียกว่า อุทัจจกุกกัจจะ ต่างก็เป็นนิรโทษด้วยกันทั้งนั้น เล่าอาการอย่างนี้จะพอแล้วเพราะว่าทุกคนเคยมี

นิรโทษที่ ๕ อันสุดท้ายคือ **วิจิกิจฉา** คือ **ความโลเลแห่งจิตใจ** **ไม่รู้จะเอาอย่างไรกันแน่** แม้เรื่องที่เคยเรียนมาดีแล้ว เชื่อว่าถูกต้องแล้ว ก็ยังมาเกิดลังเลกันอีก แล้วก็**ลังเลกังวลไปเสียทุกอย่าง** แม้ในสิ่งที่อยู่ข้างนอกว่า มันก็จะไม่ถูก จะเป็นอันตราย หรือจะเกิดอะไรขึ้น ที่เราตั้งใจไว้มันจะล้มเหลวหมด กระทั่งว่าแผนการที่เราคิดไว้ดีแล้วนั้น มันอาจจะไม่ถูก มันจะผิดพลาดขึ้นมา มันลังเลไปถึงว่า หลักธรรมะ หลักศาสนาที่เคยยึดถือเป็นหลักอยู่ก็ชักจะไม่เชื่อมั่นเสียแล้ว นี่เรียกว่า “ลังเล”

อย่าเห็นเป็นเรื่องไม่สำคัญ **นิรโทษนี้เป็นเรื่องสำคัญ** เพราะเกิดทุกวัน เกิดแทบตลอดเวลา แล้วก็**บั่นทอนความสุขของชีวิตอย่างยิ่ง** แล้วก็บั่นทอนความสามารถของจิตใจ ที่จะทำงานให้ได้ผลดี ฉะนั้นผลที่เราควรจะได้ มันก็ลดลงไปเป็นอันมาก เพราะเหตุแห่งนิรโทษ ภาวะอย่างนี้ไม่งาม **ต้องขจัดออกไปเสียด้วยศิลปะแห่งการใช้สติ** ไปศึกษาเรื่องนิรโทษให้ดี แล้วป้องกันนิรโทษไว้ได้ในทุกความหมาย คือทั้ง ๕ อย่าง

สรุปอีกทีหนึ่งว่า **จิตมันแสบไปแต่ในเรื่องงามเรื่องเพศ** นี่ก็เป็นนิรโทษ **จิตมันกลัดกลุ้มอยู่ด้วยความขัดเคืองโกรธเค้น ไม่พอใจ อาฆาตจองเวรอะไร** นี่ก็เป็นนิรโทษ **จิตมันแพบไม่มีกำลัง** นี่ก็เป็นนิรโทษ **จิตมันฟุ้งจนทำอะไรไม่ได้** นี่ก็เป็นนิรโทษ **จิตมันก็ลังเลไม่แน่ใจในการกระทำ** ก็เป็นนิรโทษ ล้วนแต่สกปรก ในพวกกิเลส แล้วมันก็ไม่งาม ถ้าไม่มีนิรโทษมันจึงจะงาม ก็มีสติในการที่จะป้องกันในการที่จะขจัดออกไป ในการที่จะรักษาจิตไว้ให้เกลี้ยงเกลาจากนิรโทษ การกระทำได้อย่างนี้เป็นศิลปะ เป็นธรรมะ เป็นความงาม

ดูต่อไปอีกว่า **ข้อที่ ๖ ความงามเกิดมาจากการเห็นพระธรรม**

คือไตรลักษณ์ คนโง่ไม่เห็นไตรลักษณ์ ไม่รู้จักไตรลักษณ์ คนโง่นั้นย่อมหาความงามไม่ได้ เป็นความสกปรกน่าเกลียด ตามภาษาของพระอรียเจ้า **คนที่เห็นไตรลักษณ์ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา นี้จะต้องงาม** เพราะว่สติปัญญาของเขาได้งามเสียแล้ว แล้วจิตใจของเขาก็งามตามไปด้วย

ร่างกายของเขาก็ประพฤติตามความงามนั้น ร่างกายก็พลอยงามไปด้วย คนที่เห็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตานั้นจะไม่มีทุกข์ จะไม่ทำอะไรเลย ๆ อย่างนั้นในภายนอก แม้ในภายนอกก็มีความงาม เพราะฉะนั้นพระอรหันต์จึงมีความงามตามที่เรียกว่า มีอินทรีย์ผ่องใส ใครเห็นเข้าแล้วก็พอใจ โดยบอกไม่ถูกว่าทำไมจะต้องไปพอใจ เพราะมีความงามชนิดนี้ ความงามที่เกิดมาจากความรู้แจ้งในธรรมะอันสูงสุดมีอยู่ในใจ ส่องแสงออกมาถึงภายนอก ทำให้อิริยาบถทั้งหลายงาม ให้เนื้อตัวงาม ให้แววตางาม ให้ทุกอย่างงาม

เห็นไตรลักษณ์ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เป็นความงามแห่งสติปัญญา ลงไปถึงจิตใจ แล้วลงไปถึงเนื้อตัวอิริยาบถ **งมีชีวิตอยู่ด้วยการเห็นความจริงของสิ่งทั้งปวง เรื่องไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา มันจะส่องแสงมีรัศมีที่ส่องแสงของจิตของสติปัญญา** มีความงามชนิดหนึ่ง ซึ่งไม่เหมือนความงามชนิดอื่น ก็เป็นสิ่งที่หนึ่งซึ่งจะต้องสร้างขึ้นมาให้ได้ ให้มีความงามชนิดนี้ให้ได้

นี่อาตมาแยกให้มันละเอียดมากหน่อยตรงนี้เพราะมันพอจะแยกออกจากกันได้

ถัดไปใน **ข้อที่ ๗ ความงามในการที่ไม่เกิดกิเลสตัณหา** ความงามที่มันไม่เกิดกิเลสตัณหา **เมื่อไรเกิดกิเลสตัณหา มันก็สกปรกและไม่งาม** แต่เดี๋ยวนี้คนแต่ละคน แต่ละวัน ๆ นั้นมันเกิดกิเลสตัณหา บางทีเกิดอยู่ในใจ ไม่มีใครรู้ บางทีเกิดอยู่ในใจบังคับไว้ไม่ได้ ออกมาข้างนอกให้คนอื่นเห็น คนอื่นเขาก็รู้ เขาก็เห็น เขาก็ว่าไม่งาม เขาก็รู้สึกว่าเป็นไม่งาม ตัวเองก็รู้สึกว่าเป็นไม่งามอยู่แล้ว ไปให้คนอื่นเห็นเข้าด้วยมันก็ไม่งามเพิ่มขึ้นไปอีกทางหนึ่ง

ต้องมีสติมาก ควบคุม ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ไม่ให้เกิดกระแสแห่งปฏิจจสมุปบาทฝ่ายสมุทวาร กิเลสตัณหาที่ไม่เกิดขึ้น พุดอย่างนี้บางคนฟังไม่ถูก แต่เรื่องมันก็ยาวเกินไปที่จะเอามาอธิบายในเวลาอันสั้น ฉะนั้น **ไปศึกษาเรื่องปฏิจจสมุปบาทเอาเอง แล้วก็ควบคุม ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ อย่าให้ปรุงแต่งเป็นกระแสแห่งปฏิจจสมุปบาทขึ้นมา** กิเลสตัณหาประจำวัน ในชีวิตประจำวัน ในเรื่องประจำวัน มันก็ไม่เกิด เราก็มีความงาม

ต่อไปเป็น**ข้อที่ ๘ (มันต้องแข่งกับเวลาแล้ว) ความงามในการที่จะไม่เกิดตัวกู-ของกู** ใครลองคิดดูบ้างเกิดตัวกู-ของกูขึ้นมาเมื่อไร มันงามหรือไม่งาม? แต่เดี๋ยวนี้บางคนยังไม่รู้จักว่าตัวกู-ของกูคืออะไรเสียอีก ก็เลยฟังไม่ถูก **ตัวกู-ของกู คือความเกิดขึ้น เป็นความรู้สึกว่าตัวกู ว่าของกู** เนื่องจากอวิชชา ความไม่รู้ว่าจะอะไรเป็นอะไร **เราไปหลงรักหลงเกลียดอะไรเข้า มันก็เกิดความอยากไปตามอำนาจของความรักและความเกลียด** เมื่อความอยากนี้เป็นไปเต็มที่แล้ว มันก็เกิดความรู้สึกเป็นตัวกูผู้อยาก อยากเอามาเป็นของกู หรือถือว่ามันเป็นศัตรูของกู เรื่องของตัวกูมันก็ลุ่มไปหมด

เรื่องตัวกู-ของกูอย่างนี้ เป็นความเลวร้ายที่สุดในการทำมนุษย์ให้ตนทุกข์ทรมาน เราเห็นแล้วจะเห็นว่า มันไม่งามอย่างยิ่ง แต่คนเราก็เต็มไปด้วยความรู้สึกชนิดนี้เพราะว่าสะสมมาตั้งแต่อ่อนแต่ออก ตั้งแต่คลอดจาก ท้องแม่ให้ยึดมั่นถือมั่นเป็นตัวกู เป็นของกู แล้วก็ให้รู้จักอยากให้อะไร ชื่นไปเรื่องสวย เรื่องงาม เรื่องหอม เรื่องหวาน เรื่องเอร็ดอร่อยต่าง ๆ นานา

ถ้าความอยากมันเป็นไปได้เต็มที่แล้ว ความรู้สึกในตัวกูผู้อยากมันก็ตามมา พอตัวกูผู้อยากเกิดขึ้นในจิตใจเดี๋ยวนี้ อะไรเป็นตัวกู อะไรเป็นของกูก็เกิดขึ้นมาแล้ว ก่อนหน้านั้นนั่งบออยู่ มันไม่มีความรู้สึกเป็นตัวกู-ของกู มันไม่มีเรื่อง พอมันเกิดความรู้สึกเป็นตัวกู-ของกู ถึงจะมีเรื่อง ยากที่จะป้องกันไว้ได้ มันก็มีเรื่องของกิเลสตัณหา แล้วแต่ว่ามันเกิดตัวกู-ของกู ประเภทไหน ชนิดไหน

ฉะนั้น **ความงามหมดไปเพราะเกิดความรู้สึกชนิดตัวกู-ของกู** และเห็นแก่ตัวทั้งนั้นเลย ไม่เห็นแก่ผู้อื่น จิตว่างไม่ได้แล้วที่นี้ตัวกู-ของกูเข้ามาอยู่เต็มจิตแล้ว จิตไม่ว่างแล้ว ไม่มีธรรมะแล้ว ตัวกู-ของกูเข้ามาอยู่เต็ม ธรรมะหายไปหมด

จิตนั้นก็ไม่งาม เหลืออยู่แต่ตัวกู-ของกู หัวสลอน สกปรก เป็นลักษณะของพญามาร ภูตผีปีศาจสลอนไปหมด หาความงามในจิตไม่ได้ นี่มารอยู่ตรงนี้ มารเกิดอย่างนี้ ในลักษณะอย่างนี้ เราก็ไม่รู้จักมัน แล้วก็ไปหลงรักมัน เอามาเป็นตัวเราเสียด้วย ก็เลยไม่ต้องมีการกำจัดมาร หรือทำลายล้างมารกันเลย

กำจัดความรู้สึกชนิดนี้เสียให้ได้ **อย่าให้มีตัวกู-ของกู จิตก็ว่างจากกิเลส** ก็มีแต่ธรรมะทุกอย่างครบถ้วน **เมื่อไม่มีตัวกู มันมีธรรมะ เมื่อมีธรรมะ มันไม่มีตัวกู** มันอยู่ด้วยกันไม่ได้ ฉะนั้นเราต้องมีสติจัดให้ตี ให้มันไม่เกิดตัวกู ของกู ถ้าเกิดขึ้นก็รู้ทัน กำจัดออกไปเสียโดยเร็ว ถ้าเก่งกว่านั้นก็กำจัดความคิดชนิดนี้ได้ตลอดเวลา

กำจัดตัวกู ของกูเสียได้นี้ เป็นพระอรหันต์ เรียกว่า **เป็นผู้ตายเสร็จแล้วก่อนร่างกายตาย** กิเลสตัณหาหมดแล้วก่อนแต่ร่างกายตาย ความคิดว่าตัวกู ของกู ตายหมดแล้วไม่อาจจะเกิดอีกก่อนแต่ที่ร่างกายนี้จะตาย นี่งามสักเท่าไร ขอให้ลองคิดดูเถิด **ธรรมะสูงสุดมันอยู่ที่หมดความยึดถือเป็นตัวกู ของกู** นี่ธรรมะสูงสุด ก็งามสูงสุด แหะละ

เฮ้อ, เวลาบังคับให้หมดแล้ว ก็พูดข้อสุดท้าย

ข้อที่ ๙ ว่าความงามที่เกิดจากการตายอย่างมีสติ ความงามที่มีอยู่ในการตายอย่างมีสติ นี้จะตายกันอยู่แล้วยังอยากจะงามอีก ลองคิดดูเถอะ แม้จะตายอยู่แล้วยังแสดงฝีมือลายมือครั้งสุดท้ายว่า **จะตายให้งาม นี้ไม่ใช่กิเลสตัณหา**

ความต้องการอย่างนี้เป็นการทำหน้าที่ เป็นการประพฤติให้ตรงตามหน้าที่ แม้จะตายก็ตายอย่างมีศิลป์ มีศิลปะแห่งการตาย คือตายให้มันงาม **คือตายด้วยสติ รู้ว่าสิ่งทั้งหลายทั้งปวงเป็นเช่นนั้นเอง อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เช่นนี้เอง อิทปปัจจยตา เช่นนี้เอง** ไม่ต้องกระเลือกกระสรรุ่นวายใจ เตื่อตร้อนอะไร

สงบร่างกายยิ่งด้วยอำนาจสติ แล้วจิตก็ดับไป เหมือนดับสวิทช์ไฟ นิ่งงามหรือไม่งามก็ลองคิดดู? เรียกว่าตายอย่างงดงามที่สุด ตายอย่างมีศิลปะที่สุด ก็คือตายอย่างมีสติ **ศิลปะแห่งการใช้สติมันมาจบลงตรงที่ว่า “ตายอย่างงดงาม” เป็นธรรมะสูงสุด เป็นศิลปะสูงสุด**

อาตมาได้กล่าวกะท่านทั้งหลายในวันนี้ ด้วยเรื่อง**ศิลปะแห่งการใช้สติในทุก ๆ กรณี** หมายความว่า ทุกชั้นตอนและทุก ๆ คน ให้ทุกอย่างเป็นไปถูกต้องตามทางของพระธรรมะ ซึ่งงามอยู่ในตัวพระธรรม มีธรรมะก็มีความงาม มีความงามก็มีธรรมะ มีธรรมะก็มีความงาม มีความงามก็เป็นศิลปะ ฉะนั้น เราจึงมีศิลปะในทุกกรณี ทุกชั้นตอน ในการละเอียดซึ่งอธิบายมุข

- งามของชาวบ้านทั่วไป ก็**ละเอียดมุข**เสียให้ได้เถอะ มันก็งามขั้นต้น งามขั้นแรกของเรื่องของชาวบ้าน
- แล้วก็งามในการดำรงอาชีพ การหาทรัพย์สมบัติ การบริโภคทรัพย์สมบัติ การสะสมไว้ซึ่ง**ทรัพย์สมบัติ** ก็ถูกต้องและงดงาม
- **บริโภคปัจจัย ๔ ที่เป็นเครื่องบำรุงรักษาชีวิต** ก็ถูกต้องงดงาม ไม่มีส่วนใดที่น่าติเตียน เพราะมันไม่โง่
- ที่นี้งามเพราะว่า **ไม่มีนิเวศน์รบกวนใจตลอดวัน ๆ** ตลอดวันไม่มีนิเวศน์รบกวนใจ มันก็งามข้างใน และงามออกมาถึงข้างนอก คนที่ไม่หยุดหึงดู่งานด้วยนิเวศน์นั้นนะ มันน่าดู คืองดงาม
- ที่นี้งามเพราะ**สติปัญญาเห็นไตรลักษณ์** บังคับชีวิตนี้ให้งดงาม ให้ปรกติ
- แล้วก็งามเพราะ**ไม่มีกิเลสตัณหาประจำวัน** เหมือนที่เกิดกันอยู่
- แล้วก็งามเพราะ**ไม่เกิดตัวกู ของกู** ด้วยความเปลอสติ
- แล้วก็งามอันสุดท้ายคือ **ตายอย่างงดงามที่สุด เพราะตายอย่างมีสติ** ไม่ยึดมั่นถือมั่นในสิ่งใด ๆ **เพราะเห็นความเป็นเช่นนั้นเองของสิ่งทั้งปวงแล้ว** นี้เรียกว่าตายอย่างมีสติ ดับไปเหมือนปิดสวิทช์ไฟ

เรื่องมันก็จะจบที่ว่าจะมีศิลปะในการใช้สตินี้ ๙ หัวข้อนี้มันก็พอแล้ว จะพูดให้มากกว่านี้ก็ได้ แต่มันจะฟุ้งเฟ้อ ขอให้ท่านทั้งหลายเก็บไปสนใจแล้วก็พอใจในการที่จะมีชีวิตที่งดงาม คือประกอบอยู่ด้วยธรรมะ ซึ่งเป็นความงามตามธรรมชาติของธรรมะนั้น ๆ

การบรรยายในวันนี้ก็พอสมควรแก่เวลาแล้ว อาตมาขอยุติการบรรยายด้วยความหวังว่า ต่อไปนี้ท่านทั้งหลายก็จะมี ความงามเพิ่มขึ้นบ้าง ไม่มากก็น้อย สิ้นสุดการบรรยายนี้แล้วให้พระคุณเจ้าทั้งหลายได้สวดบทพระธรรมสำหรับส่งเสริมกำลังใจในการปฏิบัติธรรม ในหน้าที่ของตน ขอจงได้ออดทนฟังต่อไปอีกสักขณะหนึ่ง

ประทีปธรรม ๓ ประการ
ชื่อของฝากไว้กับชุมชน

- ๑) การแก้แค้นหัวใจ ของสำนักธรรมทาน
 พุ. อธิปไตยจิตต
 ตถตถ
 สุตตถ
 ชื่นใจไปสั้ไม่เห็นแก่ตัวทุกระดับ.
 ซึ่ง เป็นวิถ่มองของทุกศาสนา.
- ๒) มรดกที่ควมให้ใจระหว่างศาสนา
 ยงจะตองมีหลายศาสนา
 ต้องทำความเข้าใจเพื่อร่วมมือกัน
 ทำการช้อย มนุษยชาติ
 อย่างเปรียบ เปรียบ เพื่อหาความดี
 สิริ ยุคนี้จึงจะมีเพียง ศาสนาเดียว
- ๓) ออกมาเสียจากจำจดวัตรนิยม
 กติกานิยม เป็นความริ้ที่ขาดสติปัญญา
 เป็นทศตวรรษของยุคสมัย
 สิ้นดีปีศกที่อายุนตาเพื่อการค้า
 ฟ้านี้คือฟ้าเพียงแต่ริ้ใช้สติ
 ฟ้านี้คือฟ้าอยู่รวมเพื่ออำนาจ สิ้นไป
 ความ สิ้นไป แล้วจึงอยู่เหนือวัตถุ.
 สารีวาเมื่อใด โลกก็จะเป็นนครอมตมหนินพจน

บริษัท บุ๊ค ไทม์ จำกัด

๑๔/๓๗๐ หมู่ ๑๐ ถ.พระราม ๒ ซอย ๓๘ แขวงบางมด เขตจอมทอง กรุงเทพฯ ๑๐๑๕๐

โทร. ๐-๒๔๑๕-๒๖๒๑, ๐-๒๔๑๕-๖๕๐๗ โทรสาร ๐-๒๔๑๖-๗๗๔๔

www.booktime.co.th